

VERSLAG EXPERTISENETWERK PASTORES-PSYCHOLOGEN

Inleiding

Een aantal mensen zijn verontschuldigd op deze voorlaatste bijeenkomst: Dominiek Lootens, Lieve Vanhee, Ingrid Debeurme, Anne Gesler, Olivier Peene, Koen De Fruyt, Celine Vereecke. Olivier Peene werkt niet langer in het H.Hart in Roeselare en zal pogen vanuit zijn nieuwe functie in PZ. H. Familie in Kortrijk het expertisenetwerk op te volgen. Mevrouw Celine Vereecke neemt zijn plaats in vanuit Roeselare.

De bedoeling van de vorige expertisenetwerken was om eerst praktijkstemmen te horen, dan theoretische input aan te reiken, opnieuw te luisteren naar de praktijk, om tot slot tot een gezamenlijke tekst te komen. Een tekst kan inspireren, maar bereikt ook vele mensen niet. Daarom wordt voorgesteld om te werken aan een module rond samenwerking tussen pastores en psychologen, en 'waarvoor roep je een pastor', die praktisch kan worden gebruikt in de voorzieningen. Dit voorstel, aan de hand van een 2 pagina's tellende tekst, worden besproken in tweede deel van de bijeenkomst. Het eerste deel wordt teruggeblikt op de studiedag van 7 april 2011: pastores en psychologen: concurrentie, samenwerking, kruisbestuiving?

1. Terugblik op studiedag

Het item van het expertisenetwerk en de studiedag wordt veel bekeken en er wordt veel rond gewerkt. Maar er blijkt weinig zicht te zijn op wat men er vanuit de praktijk mee doet. Daarom wordt aan de aanwezigen gevraagd hoe zij terugkijken op de studiedag, wat hen het meest is bijgebleven. Een overzichtje van de lezingen en een schemaatje met verschillende modellen, brengen de studiedag weer voor de geest. (noot: veel mensen die op de studiedag hebben gesproken, zijn op deze vergadering afwezig)

Nazinderend... Iemand getuigde over een denkdag met psychologen en de dienst zingeving in haar voorziening, waarbij ter voorbereiding de link naar het expertisenetwerk werd gestuurd, en de vraag om de bijhorende artikels te lezen. Het was interessant om elkaar beter te leren kennen, maar bleef te verkennend. Er werd ook gerefereerd aan een bevraging bij diensthoofden, verpleging en artsen, om te scoren wie volgens hen wat zou moeten doen, wie volgens hen dat effectief opneemt van een lijst gemeenschappelijke taken. In een andere voorziening hebben de psycholoog en medewerker zingeving zich samen gezet om de uiteenzettingen samen te vatten, en voor te brengen op de psychologische dienst en de werkgroep zingeving. Iemand anders geeft aan dat er binnenkort een vergadering komt in haar voorziening tussen pastores en psychologen, waarbij dan gekeken kan worden hoe verder te gaan (de input van deel 2 van deze bijeenkomst wil ze daarvoor alvast meenemen).

Er klinken ook geluiden (zie deel 2) over hoe die samenwerking concreet gestalte kan krijgen, en hoe men het personeel kan leren om zingevingsvragen te herkennen, en indien nodig door te verwijzen. Om de 'taal te leren'. Een inbreng van de pastor op een vormingsdag, of meer nog, de pastorale dienst die een dag organiseert, blijkt een succesformule. In het tweede deel van de bijeenkomst

wordt opgeworpen dat het interessant zou zijn als initiatieven tot vorming hierrond zouden vertrekken vanuit een interdisciplinair groepje.

Aanwezigen en discussie: De verdeling van pastores en psychologen is moeilijk in te schatten, al wordt er vermoed dat er meer pastores waren. Er waren zeker psychologen, ook managers, en zowel mensen van ziekenhuizen waar ze de samenwerking goed zagen zitten, en waar er conflicten zijn tussen pastores en psychologen. Ook uit andere sectoren waren er mensen aanwezig. Toch was er opvallend weinig discussie. Hoe zou dit komen, want er waren wel bleken wel aanwezigen die met spanningen hierrond zaten. Er gaan stemmen op dat een eerder vijandige houding misschien afhankelijk is van de omschrijving van wat een pastor is en doet. Anderen beklemtonen het klimaat van de studiedag, waarin vanaf het begin een het coöperatief- complementair model er zo goed uitkwam, dat men er moeilijk tegenin kon gaan. Misschien had het publiek en de discussie ook anders geweest, wanneer er was samengewerkt met de faculteit psychologie, of als zij zo'n studiedag hadden opgericht. Misschien waren nu de meer psychologen die gekomen zijn, al meer 'pastoraal minded'. Toch bleken er nog onopgeloste vragen, ook al wil men samenwerken, vb gebonden aan de persoon, aan de afdeling, etc.

Coöperatief complementair model: de verschillende modellen die door Anne Vandenhoeck werden voorgesteld, en dan vooral het coöperatief complementair model, vielen bij verschillende aanwezigen in de smaak en was ook iets waar collega pastores en psychologen in de voorziening zich in konden vinden. Iemand werpt op dat we het zo eens zijn, maar er toch nog verschillen zijn, zodat er nog modellen onder dat coöperatief complementair model ressorteren. Iemand anders geeft aan dat die verschillen misschien zitten in de andere omschrijving van zinvragen. Het zijn misschien zulke variabelen die maken dat een psycholoog en pastor verschillend te werk gaan, en binnen elke groep apart er onderling verschillen zijn en andere accenten worden gelegd rond zinvragen. Een andere opmerking was hoe dit model concreet wordt... als wordt nagedacht over casussen blijkt dat het vaak over mensen gaat waarvan aan de 'buitenkant' niet altijd te zien is waarmee ze bezig zijn.

Specificiteit: Terugblikkend op de studiedag ervoeren sommigen een verschil in benadering tussen de psychologen en pastores. Als de twee psychologen naar zingeving en geloof kijken, dan kijken ze toch met een heel eigen bril. Het roept herkenning en tegelijk bevreemding op. Dit intuïtief aanvoelen, moet echter nog verder uitgeklaard worden om precies te kunnen aanduiden waarin de benadering tegenover zingeving dan zo anders is. Is dit omdat we de bril van de ander niet goed begrijpen?

Dat brengt ons ook bij de vraag wanneer er wordt doorverwezen (zie deel 2). Als existentie een probleem geworden is, dan wordt er vaak doorverwezen. Maar er is weinig doorverwijzing als de patiënt positief leeft van zingeving. Zouden psychologen misschien een meer interventionistische kijk hebben, terwijl pastores meer op presentie gericht zijn? Een van de psychologen werpt op dat er ook een shift is binnen de psychologie: van focussen op wat moeilijk is, naar het kijken naar kracht en het ondersteunend werken. Ligt het verschil misschien hierin dat de patiënt weet dat pastor vanuit een bepaalde insteek werkt, en ook uit zijn of haar eigen beleving deelt, terwijl een psycholoog anders, 'neutraler' zou werken? Het beeld dat door Marleen Decreynaere werd aangehaald, werd in herinnering gebracht: 'de pastor en psycholoog gaan door zelfde huis, maar op een andere manier'.

Vorming: Het stuk over vorming door Dominiek Lootens werd door de meesten als een vreemde eend in de bijt ervaren. Hoewel inhoudelijk interessant, bleek het wat te theoretisch en te weinig

concreet inhoudelijk. Er blijkt nochtans wel een nood te zijn aan vorming, aan het uitklaren van de eigen kijk en eigen functies, en aan de manieren van samenwerking. Daarvoor is het belangrijk een geschikte taal te vinden, want de hoog theologische taal staat ver af van de dagelijkse taal. Bovendien kan het omgaan met existentiële vragen zeer moeilijk zijn voor psychologen, want het komt erg dichtbij. Hoe kan vorming en gevoeligheid voor zingevingsvragen echt 'aankomen' als je er zelf niet mee bezig bent. Er wordt een analogie gevonden met therapieën, waar je wil je een therapie hanteren, eerst in leertherapie moet gaan om het aan de lijve te ondervinden.

In de vraag naar vorming, gaat het onder meer over in welke gevallen pastores iets kunnen betekenen voor een patiënt. Tegelijk kan zingeving altijd een meerwaarde bieden maar zijn pastores maar beperkt beschikbaar. Wanneer moet er dan wel echt worden doorverwezen? Zelfs al is het mandaat van de pastor beperkt, toch kan vb een klimaat ontstaan waarin men zich afvraagt 'wat zou deze hulpverlener (muziektherapeut, pastor, etc) kunnen betekenen voor de patiënt?' Belangrijk is dat er een cultuur komt waarbij men op de werkvloer ook zelf aan de slag gaat met zinvragen, want de pastor kan dit niet alleen. In deze context wordt stilgestaan bij de term 'stafmedewerker zingeving', waarin een pastor aanhaalt dat dit geen exclusief begrip is en dat heel veel andere personeelsleden op hun manier ook aan zingeving werken. Iemand anders stelt 'spiritualiteit', maar ook hier klinkt de kritiek dat dit te vaag zou zijn.

2. Op weg naar een module

Het werd al aangehaald in de inleiding en in het eerste deel van de bijeenkomst: er is nood aan vorming, en men zou met het expertisenetwerk willen werken aan een hanteerbare inhoudelijke module rond interdisciplinair samenwerken en waarvoor men een pastor concreet kan 'roepen' om in de voorzieningen concreet mee aan de slag te gaan. Uitgangspunt vormen twee bladzijden: één rond 'interdisciplinaire samenwerking' en één rond 'waarvoor een pastor roepen'. Mogelijkheden voor de toekomst zijn ook nog 'waarvoor een psycholoog roepen', en 'samenwerking tussen pastores en psychologen'.

Interdisciplinaire werking: Er wordt gekozen om dit eerst te bespreken (en het zo breed te houden), vooraleer het te hebben over teamwerk en eventueel later de concrete samenwerking tussen pastores en psychologen. Dan worden een aantal voorwaarden aangehaald, en vragen aangegeven die aanleiding geven tot reflectie en uitwisseling over hoe dit in de eigen voorziening is gestalte krijgt. Qua voorwaarden wordt er aangevuld dat het belangrijk is een zicht te hebben op waar de ander voor staat, omdat pastores soms te weinig transparant zijn in wat ze met patiënten doen. Wat de term interdisciplinair betreft, wordt om verheldering gevraagd. Anne Vandenhoeck beklemtoont dat multidisciplinariteit minder ver gaat in integratie. Axel Liegeois plaats drie termen op een continuüm: bij multidisciplinair werken vertrekt het samenwerken vooral vanuit eigen opdrachten en weinig vanuit gemeenschappelijke. Bij transdisciplinair werken zijn de uitgevoerde taken haast allemaal gemeenschappelijk. Interdisciplinariteit tenslotte, houdt de eigen taken en de gemeenschappelijke taken in evenwicht.

Door wie? Een module klinkt goed, maar hoe wordt dat in concrete uitgewerkt? Sommigen deinzen ervoor terug dat het de pastor is die zo'n vorming alleen op touw zet: vaak is de pastor immers degene die nog het minst interdisciplinair werkt. Maar elke keer extern iemand vragen, is ook niet haalbaar, tenzij er echt een conflict is waardoor de buitenstaanderspositie een voordeel is. Er wordt

geopteerd voor een ad hoc interdisciplinair groepje dat in elke voorziening zou worden gecreëerd om samen de module uit te werken en te implementeren.

De pastor 'roepen': Er is wat reactie rond de term 'een pastor roepen'. Het klinkt te passief. Voor sommigen klinkt het ook wat casuïstisch en is het een kwestie van aanvoelen, wanneer een pastor er best bij wordt 'geroepen'. Het voorstel klinkt om in plaats van 'wanneer de pastor roepen', te spreken van 'wat draagt de pastor bij'. Vertrekken we misschien ook vanuit een defensieve houding bij 'de pastor roepen': we zijn er als pastor niet bij, en wanneer hebben we recht om er bij te zijn? Axel Liegeois stelt voor te vertrekken vanuit het bio, psycho-sociaal, spiritueel model, waar we er al van in het begin bij zijn. Anne Vandenhoeck verheldert dat de vraag 'wanneer de pastor roepen', veeleer pragmatisch is, vanuit de praktijk (eventueel vanuit een holistische mensvisie). Hoe ga je dat model concreet gestalte geven?

Er gaan stemmen op om te werken met een casus om het heel concreet duidelijk te maken, en ook te tonen hoe een pastor en psycholoog hun eigen aanpak kunnen hebben. Men zou graag een niet te expliciete casus hebben. Stilaan groeit de idee om twee casussen te gebruiken, één waar zingeving een probleem is, en één waar mensen kracht putten uit zingeving.

Verschillende manieren, naast doorverwijzing, waarop een patiënt en pastor met elkaar in contact komen worden aangehaald. Zou dat stof zijn voor een apart luikje? Zo kan vb de presentie op een afdeling de drempel verlagen, of kunnen groepsactiviteiten of vieringen een manier zijn om elkaar te leren kennen. En wanneer wordt er dan doorverwezen? Het kan zijn dat een zorgverlener ten einde raad is en de pastor roept, ofwel heeft die zelf een pastoraal aanvoelen en heeft een signaal ontvangen, of gaat ie voort op ervaring met de pastor bij andere patiënten. Anne Vandenhoeck verwoordt dat het kan gaan om de ruimte die pastor kan bieden en een vermoeden van het delen van een diepere laag.

'Maar wat zijn dan de vragen waarmee patiënten naar een pastor komen?' Dat kan een andere insteek zijn dan in welke 'gevallen' je de pastor erbij haalt. Maar ook dit is niet eenvoudig. Soms zijn er wel concrete vragen (vb rond rouw) maar vaak gaat het om verhalen: het willen delen van hun levensverhaal. Een concrete vraag is soms ook niet meer dan een toegangspoort, een aanleiding voor een gesprek.

Concreet rond de module: Er wordt voorgesteld dat psychologen in de groep, 'waarvoor een psycholoog roepen', verder uitwerken, zich eventueel baserend op functiebeschrijvingen. Wordt er afgezien van een visietekst? Aangezien er toch een inleidend en kaderend schrijven zal nodig zijn rond deze module (eventueel met het schemaatje van Anne Vandenhoeck), kan die als visietekst fungeren. Een aantal bijdragen van de studiedag zijn gepubliceerd in een themanummer van pastorale perspectieven. Het zou interessant zijn deze ook breder te publiceren, vb in het tijdschrift van de Vlaamse vereniging voor klinische psychologen. Contact met deze vereniging en mogelijks ook de federatie van psychologen en de faculteit psychologie, zou verrijkend kunnen zijn.

Verbreden: Als we deze beweging van interdisciplinariteit ingaan, zouden we de module dan niet kunnen verbreden naar andere disciplines, voorbij de polarisering van pastores en psychologen, vb tot de patiënt ondersteunde diensten (vb sociaal assistenten, verpleegkundigen)? Hoewel inhoudelijk terecht, lijkt dit praktisch onhaalbaar. Een andere mogelijke verbreding is die buiten de

gezondheidszorg: hoe zit die interdisciplinariteit in het leger, de territoriale pastoraal, RVT's, etc. Misschien kunnen we beter binnenin verbreden?

In de context van verbreding komt artikel 107 ter sprake. Nu is het samenwerken nog comfortabel als pastor, maar wat als de persoonlijke contacten wegvallen, als je te maken hebt met outreachende teams? Het lijkt of we hier de boot missen. Directies zullen wellicht samen met de afbouw van het aantal bedden, snoeien in het aantal mandaten van pastores. En zal de kerk die over een som geld beschikt voor de territoriale pastoraal, die middelen heroriënteren zodat ontslagen patiënten ergens terecht kunnen, en niet vallen tussen de mazen van het ziekenhuis en de parochie?

Voorstel: Met de gekregen suggesties, zal men de tekst herwerken, en hoopt men die- aangevuld met extra suggesties en revisies, en vergezeld van een omkaderende (als visietekst functionerende) tekst in het najaar te presenteren, finaliseren en te publiceren in de tijdschriften van de beroepsgroepen van pastores en psychologen, en op de Elisabeth website.

Opdracht: Er worden drie opdrachten gegeven: Ten eerste om extra suggesties door te sturen. Ten tweede, dat de psychologen het stukje rond 'wanneer de psycholoog roepen', verder uitwerken. En ten derde dat iedereen nadenkt over geschikte, diverse en niet al te expliciete casussen over 'wanneer de pastor roepen', en deze doorstuurt.

Datum volgende bijeenkomst: maandag 7 november 2011 van 16.00- 19.00